

П'єсу створено в рамках III Лабораторії драматургії НСТДУ

“Ультіма Туле”

Бондаренко Андрій

(за оповіданнями Стефана Грабінського)

bondarenko.andrij@gmail.com

Персонажі:

Стефан Грабінський — львівський письменник

Вавера — працівник залізниці на пенсії

Люшня — коваль

Агапіт Ключка — “вічний пасажир”

Черговий, провідник — працівник залізниці

Боронь — слідчий залізничної поліції

Пан Годземба — маньяк

Фатальна жінка — жертва обставин

Роєцький — сучасний інженер

Роєцька — пані інженерова

Лавро Струг — горбатий карлик, працівник залізниці

Ксенія Калергіс — чарівна світська пані, безслідно зникла три роки тому

Анна і Ванда — малі доньки Грабінського

Поліцейські — поліцейські

Тринадцятеро — ті, хто залишилися в поїзді

Дія 1

Сцена 1

День. Закінута станція при закінченій колії.

Залізничник Вавера повільно перевіряє стрілку — чи справно рухається механізм.

Все добре. Тоді стукає молоточком по рельсі, прислухається.

Збоку на пероні сидить, звісивши ноги, Люшня. Вавера підходить до нього, запалює люльку.

Люшня: То ким ти тут служиш? Стрілочником, чи начальником станції?

Вавера: А яка різниця? Деколи стрілочник, деколи — начальник. Називай, як хочеш.

Люшня: І не нудно тобі тут самому? Людей нема, поїзди вже не їздять?

Вавера: А чого нудьгувати? Роботи вистачає.

Люшня: Все добре?

Годземба: Дякую гречно.

Роєцький: Все-одно, швидше, ніж маємо приїхати - не приїдемо (*сміється*). Тут усе рухається як в годиннику, точно по черзі. Деколи, коли я сиджу в вагоні поїзда, мені взагалі здається, що насправді всі пасажери перебувають всередині великого космічного годинника.

Агапіт: Таке скажете!

Роєцький: А ви ніколи не помічали, що телеграфні стовпи за вікном проминають нас точнісінько за одну секунду?

Годземба: То це як? Ці стовпи - це секундні поділки, хочете сказати?

Роєцький: О, ви відразу влучили в точку!

Роєцька: Це так цікаво! А чому ти раніше мені цього не говорив?

Роєцький: Не хотів тебе лякати! (*сміється*)

Роєцька: Лякати? А чому лякати? Ой, мені вже страшно... Нащо ти це сказав!

Усі регочуть з Роєцької, крім Грабінського.

Годземба: (*до Грабінського*) Прошу пана, а ви не скажете, котра зараз година?

Грабінський: За десять дев'ята.

Годземба: (*виймає свого годинника*) Так і є!

Роєцька: А навіщо ви спитали цього пана, котра година, якщо і самі маєте годинника?

Годземба: А просто. Хотів почути його голос. Адже цей пан постійно мовчить.

Роєцька: Постійно?

Роєцький: Точно. Я теж це помітив. Але не сказав...

Роєцька: Чому?

Роєцький: Бо... не хотів тебе лякати...

Роєцька: Ой! Мені знову страшно! Чому цей пан постійно мовчить! Пане скажіть щось, бо я зараз закричу від страху!

Фатальна жінка: Ну, він не мовчить, він вже сказав котра година.

Роєцька: А, точно!

Грабінський: Вибачте, пані. Не хотів вас лякати.

Годземба: Панове, пропоную гру!

Фатальна жінка: Давайте!

Годземба: До Львова ще довго, а ніщо не розважає в дорозі краще, ніж цікаві розмови. Нехай кожен розповість про себе, щось особливе і неординарне!

Роєцька: Ой, як цікаво! А що ж мені розповідати?

Роєцький: Я розповім замість тебе, люба.

Агапіт: Хто перший?

Годземба: Ви.

Агапіт: Отже, так. Я вже сто п'ятдесят разів побував у Лондоні! І зараз, їду туди сто п'ятдесят перший раз!

Годземба: Ну, такий собі факт. Що тут такого?

Роєцький: Ні, це цікаво. Це ж скільки років ви туди мали їздити? З самого дитинства?

Агапіт: Ні, просто в мене така робота. Туди-сюди, туди-сюди. Як маятник. Практично і не буваю вдома.

Фатальна жінка: Добре, хто наступний? *(вказує на Роєцького)* Давайте ви.

Роєцький: А я... Я нещодавно придбав будинок.

Агапіт: Вітаю вас!

Роєцький: І цей будинок в минулому пережив три пожежі. А до нього там стояв будинок, який горів п'ять раз. А він теж був збудований на старому згарищі...

Фатальна жінка: І вам не страшно! Що ваш будинок теж згорить?

Роєцький: Та чого б. Я поставив усюди протипожежну сигналізацію, ми дотримуємось усіх правил безпеки. Чого боятися.

Фатальна жінка: *(до Роєцької)* А ви? Не боїтеся?

Роєцька: Та ні! Навпаки! Я дуже люблю вогонь! Просто обожнюю! *(до Годземби)* Пане, а ви що розкажете?

Годземба: А я познайомився зі своєю майбутньою дружиною, буквально вчора у цьому поїзді *(вказує на Фатальну жінку)*

Роєцька: О-о! Як романтично!

Роєцький: І ви вже встигли так міцно полюбитися?

Годземба: Не те слово. Через неї мені довелося скинути з поїзда її минулого чоловіка...

Фатальна жінка: Так, і це дуже зближує... Я сіла на цей поїзд банальною жінкою банального торговця курячими консервами, а тепер - я Фатальна жінка! Через мене відбулася фатальна бійка в тамбурі, аж поки не залишився один - і, на щастя, це не був мій чоловік.

Агапіт: Ем, а що сталося з вашим минулим чоловіком?

Фатальна жінка: Він залишився в минулому, а ми помчали поїздом вперед до щасливого майбутнього!

Роєцька: Він не дуже постраждав? Випасти з поїзда, це...

Годземба: Все добре. Це сталося на повільному ході. Нема про що

говорити. *(до Грабінського)* А ви, пане мовчун, що маєте розказати?

Грабінський: Я? Та нічого. В мене немає цікавих історій.

Фатальна жінка: Ну-ну, у всіх є цікаві історії... Треба тільки засунути руку чим глибше...

Грабінський: Нема.

Годземба: А хто ви такий?

Грабінський: Я вчитель. Гімназійний вчитель.

Годземба: А куди ви їдете?

Грабінський: Додому. До Львова.

Роєцький: А звідки їдете?

Грабінський: З Перемишля.

Роєцький: І що було в Перемишлі?

Грабінський: Там я жив. З дружиною і доньками.

Годземба: А чого ж звідти їдете?

Грабінський: Бо дружина мене вигнала...

Роєцька: О, як цікаво!

Роєцький: А чому вона вас вигнала?

Грабінський: Бо я не цікавий.

Роєцька: Фу, яка нецікава, банальна і нудна історія. І ви так просто поїхали геть?

Грабінський: Не геть, а додому.

Фатальна жінка: А що дома?

Грабінський: Вдома моя мати.

Роєцька: О, як це фатально банально!

Годземба: А батько?

Грабінський: Помер. Від туберкульозу.

Фатальна жінка: Так, я вже засинаю... Гра зіпсута.

Годземба: Мда. Таке могло бути цікаве і веселе купе... Вчитель, їде до мами.

Кого нам бог послав...

Фатальна жінка: *(до Грабінського)* Ну, скажіть щось.

Грабінський: Що?

Фатальна жінка: Боже, це не людина, а порожнє місце!

Агапіт: Пане, а що ви там крадькома писали весь час в блокноті? Я бачив!

Грабінський: Ну... Це так. Нічого.

Годземба: Мабуть, пан веде дорожній щоденник.

Роєцька: Може і про нас там написав?

Агапіт: Давайте почитаємо!
Годземба: Ану, пане покажіть нам, що ви там писали!
Грабінський: Ні! Відчепіться від мене!
Роєцький: Ану, хапайте його блокнот!
Фатальна жінка: Не пускає!
Агапіт: Давайте викинемо його у вікно!
Грабінський: Ану пустіть! Я не про вас писав! І не щоденник!
Всі: *(відпускають)* А що?
Грабінський: Це мої оповідання.
Всі: А про кого?
Грабінський: Про смерть.
Годземба: Хех. Теж мені таємниця. І треба було ото мовчати.
Раєцька: Фу, нудятина.

В купе зазирає провідник.

Провідник: Що за шум, панове пасажери?
Годземба: Все добре. Ми граємо у гру. Вибачте, якщо шуміли.
Провідник: Кхм... Добре. Ви часом не чули, не бачили нічого підозрілого?
Фатальна жінка: Та ні. Все нормально.
Раєцька: Абсолютно нічого.
Провідник: *(дивиться на Грабінського)* А ви, пане?
Грабінський: Та нічого... Крім того, що кілька хвилин тому, я чув в коридорі ніби тупотіння босих ніг...
Провідник: Он як... Більше нічого?
Грабінський: А ще при цьому дуже смерділо.
Провідник: І чим?
Грабінський: Ну... ніби чадом, мастилом.
Провідник: І все?
Грабінський: А ще... фенхелем.
Провідник: Дідько!

Провідник втікає.

Якусь мить в купе панує тиша.

Годземба: Ну що ж, повеселилися і добре. Пора до спочинку. Завтра вдосвіта нас чекає Львів. Славний Львів! Гулянки, ресторани, здибанки, дуелі!

Раєцька: Так, я вже давно позіхаю.
Раєцький: Можеш покласти голову мені на плече.
Раєцька: О, воно в тебе таке гаряче, як полум'я... Дивись не спалахни піді мною...
Фатальна жінка: Доброї ночі.
Усі: Доброї ночі.

Усі заплющують очі і починають хропіти. Крім Грабінського. Він озирається, а тоді дістає блокнот і ручку. Починає щось швидко писати.

*Раптом чується тихий стукіт у двері. Грабінський встає - зазирає у коридор - там, у кінці видніється туманна жіноча постать. Вона наближається, але все-одно залишається на віддалі. Це Ксенія.
Грабінський простягає до неї руку.*

Грабінський: Пані... Кохана пані... Це ви?...

Ксенія розвіюється мов дим.

Грабінський зачиняє двері, сідає, теж заплющує очі.

Коридором пробігає переляканий провідник. За ним неквапно йде якась страшна фігура. Це Смолюх. Біля купе Грабінського Смолюх зупиняється, прочиняє двері - озирає всіх. Наближає свою голову майже впритул до Грабінського. Усміхається, забирає в нього блокнот, виходить з купе.

Якийсь потусторонній вибух-катастрофа-прорив...

Сцена 3

Ранок. Те саме купе. Потяг стоїть посеред поля. Усі вже не сплять, крім Раєцької. Нарешті Раєцька солодко потягується і розплющує очі. Бачить, що всі дивляться на неї.

Раєцька: Це вже Львів? Я проспала?
Раєцький: Ти проспала. Але це не Львів.
Раєцька: Ну і добре. Буде ще час вмитися. Не люблю виходити на перон заспаваю. І де ми є?

Годземба: Якась глуха станція.
Агапіт: *(намагаючись зазирнути за край вікна)* Але далі скрізь лише поле.
Раєцька: А яка назва станції?
Раєцький: Вивіска перехилена. Не можна прочитати. Якась “Детен пуле” чи “Ультіма туле” чи ще що...
Раєцька: Любий, давай я ще посплю, а ти розбудиш мене у Львові.
Годземба: Ми вже давно мали бути у Львові.
Раєцька: А котра година?

Всі дивляться на Грабінського.

Грабінський: Сьома ранку. Рівно.
Годземба: А стоїмо ми тут вже довгенько.
Раєцька: А що таке “Ультіма туле”?
Грабінський: Це латина. “Крайня” або “Остання земля”.
Фатальна жінка: О, гімназійний вчитель теж щось може!
Раєцький: І що це до чорта значить?
Грабінський: Треба вийти подивитися, що там робиться.
Фатальна жінка: А хто піде?

В купе зазирає провідник.

Провідник: Не раджу.
Годземба: Що не радите?
Провідник: Виходити з вагона.
Агапіт: А це чому?

Провідник мовчить.

Раєцька: Мені страшно.
Раєцький: Мені теж.
Грабінський: Дивіться, хтось іде біля вагону! Якась жінка.
Годземба: А чому вона в чоловічому костюмі?

Грабінський відчиняє вікно.

Раєцька: Фу, як смердить! Димом!
Фатальна жінка: і чадом!
Агапіт: І фенхелем.
Фатальна жінка: Зачиніть негайно!
Грабінський: *(до жінки за вікном)* Гей! Пані! Гей! Ви! Чекайте!
Пані: Ви до мене?
Грабінський: Так, до вас пані.
Пані: Що? Який я вам пані? Де ви тут бачите пані?
Грабінський: Ну, як - ось, ви, переді мною.
Пані: Слухай, пан, ти може хочеш в морду? Ще раз назвеш мене пані і будеш рахувати зуби на пероні.
Годземба: То ви не пані?
Пані: Ще один! Ану виходьте сюди, я вам покажу, хто тут пані. Я пан Кобежицький з Перемишля.
Раєцький: Ви впевнені?
Пані: Я більш ніж впевнений, що вчора зайшов у вагон цього поїзда паном Кобежицьким.
Годземба: А чому у вас довге волосся?
Пані: Де?
Раєцький: А чому у вас таке гарне обличчя?
Пані: Що?!
Фатальна жінка: А чому у вас такий тонкий голос?
Пані: *(кричить тонким голосом)* Я на вас в суд подам! Негайно!

Фатальна жінка простягає Пані люстерко. Та дивиться, починає голосно пронизливо кричати. Тікає.

Провідник: От тому й не раджу.
Годземба: Що?
Провідник: Виходити з вагону.

Провідник швидко йде геть.

Роєцький: Мда... Знаєте, як сказав той поет -
“Бояться люди тіней у полях,
І місячного сяйва у ставках,
І мертвих птиць коло дверей;

Боїться люд самих людей.” (Еміль Верхарн, “Похід”)

Фатальна жінка: То що - так і будемо тут сидіти? Чи ще є серед нас справжні чоловіки?

Годземба: Є. Але вони не хочуть перетворитись на отаке (*киває в бік вікна*)

Фатальна жінка: Ви всі боягузи!

Годземба: Ще раз таке вякнеш і я тебе вдарю!

Агапіт: В мене є причина.

Раєцький: В мене теж.

Фатальна жінка: І що це?

Агапіт: Розумієте, я насправді зараз не тут, з вами. Я вдома. Я подорожую, але в уяві, символічно. Як ви думаєте, я побував у Лондоні сто п'ятдесят разів? Та хто б мене туди насправді посилав так часто?

Раєцький: А я... В мене велика пристрасть до палення вогню. Якщо я туди піду, я можу щось спалити.

Раєцька: Так, вчора він спалив наш дім. Ми кохалися в палаючій спальні і я вперше дійшла до оргазму!

Фатальна жінка: (*до Годземби*) А ти - боягуз!

Годземба: Я не боягуз. Просто... Поки я їду в поїзді, я сміливий, нахабний, дотепний, сильний мужик. Будь-кого скину з поїзда. Але це тільки в подорожах, коли залізний кінь мчить мене кудись вперед!... А як тільки я зйду на буденну землю... Так, я відразу стану тим, ким був завжди - боягузом і тихим нікчемою...

Фатальна жінка: (*до Грабінського*) Ну а ви? У вас яка причина?

Грабінський б'є Гобзембу в обличчя.

Грабінський: Це вам за “котра година”.

Потім обіймає Фатальну жінку і міцно цілує. Тоді виходить. Фатальна жінка кидається за ним.

Фатальна жінка: Ух, він як справжній демон! Чекайте, пане! Я з вами.

Грабінський: Нам не по дорозі.

Хапає Фатальну жінку і закидає назад у купе. Зачиняє двері.

Роєцька раптом б'є в обличчя Роєцького.

Роєцький: За що?

Роєцька: А чого ти весь наш дім спалив? Я ж просила тільки спальню!

Сцена 4

Грабінський доходить до кінця коридору і хоче перейти в інший вагон. Але з тамбура до нього виходить провідник, перекриваючи шлях.

Провідник: Не можна!

Грабінський: Чому?

Провідник: У вас куди квиток?

Грабінський: До Львова.

Провідник: А ті вагони йдуть значно далі. З вашим квитком вам туди не можна.

Грабінський: Так ми ж і так поки стоїмо. Далі ніж Львів я точно не заїду.

Провідник: Це ваш вагон стоїть. А ті, що там *(киває позад себе)* - вони їдуть.

Грабінський: І як це може бути?

Провідник: А так - не завжди, коли ми стоїмо, ми стоїмо. Не розумієте?

Грабінський: А ви поясніть.

Провідник: А вам для чого?

Грабінський: А може мені теж туди треба.

Провідник: А... куди... вам треба?

Грабінський не знає, що сказати. Провідник розвертається.

Грабінський: Ультіма туле!

Провідник: Що ви сказали?

Грабінський: Станція "Ультіма туле". Мені треба туди.

Кондуктор підступає ближче, простягає Грабінському руку, вони стискають долоні один одного, потім кондуктор підходить ще ближче і міцно і довго обіймає Грабінського.

Кондуктор: Прошу пана. Я дуже перепрошую за свій недавній тон. Я просто не знав, що нарешті зустрів гідного пасажира. *(витягає люльку, тютюн)*. Дозвольте запросити вас на перекур. Цей тютюн я вирощую сам. Про квиток забудьте.

Запалюють.

Кондуктор: Я вже багато років працюю на залізниці. Переважно, наші пасажери — це нікчемні барани, які використовують залізницю для своїх буденних, жалюгідних справ. Розумієте? Залізниця для них — це просто засіб пересування! Спочатку я сприйняв вас за такого. Але я помилився. Ви — достойна людина.

Грабінський: Дякую.

Провідник: Ви питали - як вагони, які стоять, можуть їхати? Зараз я поясню. Це дуже просто і дуже велично! Лише уявіть — наш потяг обертається у просторі разом із разом із земною кулею. Додайте швидкість цих обертів до нашої. А тоді додайте ще швидкість руху земної кулі довкола Сонця. А тоді — швидкість, з якою наша система прямує по еліптичній лінії до якогось невідомого пункту в просторі, що знаходиться десь біля сузір'я Геркулеса і Центавра.. А тоді — швидкість, з якою наша галактика обертається довкола центру Всесвіту... Уявили?

Грабінський: Так. Це... вражаюче.

Кондуктор: Це божественно! А ви знаєте легенду про супер-потяг?

Грабінський: З радістю послухаю.

Кондуктор: У нас, на залізниці, старші люди кажуть таке — трапляється, що до космічної швидкості поїзда додається ще одна сила, яка несе його вперед. Сила його потягу.

Грабінський: Якого потягу?

Провідник: Його власного потягу до руху... Адже, паротяг, це не просто метал і пара. Це ще щось. Якесь його внутрішнє устремління вперед незважаючи ні на що. Але таке буває не в кожного паротяга. Лише в тих, в яких оселяється Демон руху. Такий поїзд і є супер-поїздом.

Грабінський: Демон руху?

Провідник: Саме так. Коли він з'являється, чути сильний запах чаду, диму і ...

Грабінський: І фенхелю?

Провідник: То як, дозвольте провести вас назад, до вашого купе? Скоро закипить котел, я можу зробити індійського чаю.

Грабінський: Але ж... Мені треба туди (*показує вперед*)

Провідник: А ви впевнені?

Грабінський: Так.

Провідник відступає. Грабінський проходить у інший вагон.

Провідник: Прощавайте, пане Грабінський...

Дія 2

Сцена 5

Купе провідника з різними приладами для контролю над вагоном. З одного боку сидить капітан Боронь. На стінах купе висять дві великі картини — одна зображає великий потяг з прожекторами, що мчить на нас з темряви, інша — це велика чорно-біла фотографія у стилі 19-го століття, на ній бачимо людей, над якими завис привид.

З іншого боку сидить Грабінський, він без свідомості. Боронь дивиться на Грабінського, тоді бере зі столика великий механічний будильник, заводить. За кілька митей будильник голосно і різко деренчить. Грабінський ворухиться, а тоді важко підіймає голову.

Боронь: Ну от. Вітаю пана в нашому світі. Живі-здорові?

Грабінський: Ніби живий. Ніби здоровий. А ви хто?

Боронь: Полковник Боронь, відділ залізничної поліції. А ви - ви пам'ятаєте як вас звати?

Грабінський: Так.

Боронь: Добре. А день-місяць-рік?

Грабінський: Та звичайно. Одинадцять...

Боронь: Хоча чекайте, це занадто легко. Скажіть-но мені - а куди ви їдете?

Грабінський: Я... Не пам'ятаю.

Боронь: До Перемишля?

Грабінський: Ні.

Боронь: До Львова?

Грабінський: Не знаю. Скажіть, чому я тут?

Боронь: Ваш потяг потрапив у аварію. Ви чудом вижили.

Грабінський: Але чому я тут?

Боронь: Добре. Давайте спочатку. *(відкриває папку, читає)* Грабінський Грабінський народився 26 лютого 1887 року у сім'ї голови повітового суду. Спочатку родина жила в селі Лука біля Самбора, а після того, як батько помер, Грабінський, його бабуся, мама і дві сестри переїхали до Львова. Закінчив філософський факультет Львівського університету. Ще під час навчання у гімназії у Грабінського проявилась спадкова хвороба — кістковий туберкульоз, від якого теж померли батько і сестри.

Працює викладачем польської та латини у двох львівських гімназіях. У липні 1917 року одружився з учителькою музики Казимирою Корвін-Гонсьоровською, має двох доньок... Хе, а ви щасливчик, пане Грабінський!

Грабінський: Ви вважаєте моє життя особливо щасливим?

Боронь: Ну як вам сказати — саме життя, може й ні, але зате скільки разів вам реально щастило! Ну, самі посудіть — давно помер ваш батько, померли сестри — а ви ще досі живі! З тією ж хворобою, що і у них! Або ваше весілля — ви умудрилися одружитися за мить до того як всю Європу накрило Великою війною! Хіба це не особливе щастя? Ви — обранець долі!

Грабінський: Доля буває різною.

Боронь: А от це вже наступне питання — живий, дорослий, одружений чоловік з дітьми — і як ви живете? Замість того, щоб нормально забезпечувати свою родину, ви бігаєте читати уроки порожньоголовим дітлахам, забиваєте їхні голови якимись нікому не потрібними речами, а ще — ви ж поет і письменник! Вечорами, замість того, аби брати додому підробіток, випивати з приятелями, або виховувати своїх власних доньок, - чим ви займаєтеся? Ви списуєте папір якимись нісенітницями, які потім висилаєте у нікчемні літературні журнальчики!

Грабінський: Я перепрошую, але яке ви маєте...

Боронь: Право? Маю. Ви вже давно під наглядом у заліничної поліції. На вас заведена ціла папка. На диво товста папка — я ніяк не можу цього зрозуміти — такий нікчемний, сірий чоловік, можна сказати порожнє місце — і така товста папка!

Грабінський: І що ж ви там збираєте? Бачу, вона справді товстіша за всі мої опубліковані твори разом узяті...

Боронь: Питання тут задаєте не ви. Все, про що ви мені не скажете — буде використано проти вас. Куди ви їхали?

Грабінський: Я...

Боронь: Не пам'ятаєте?

Грабінський: Так.

Боронь: Добре. Тоді так - до кого ви їхали?

Грабінський: Я їхав... До матері.

Боронь: А це тоді що? *(показує згорнутого листа, розгортає, читає)*
“Любий! Приходь до мене в цю суботу, чи коли зможеш, краще увечері до мого будинку при вулиці Зеленій 8, вілла “Під Липами”. Хвіртка буде відчиненою. Чекаю на тебе. Нехай виповниться давня туга та бажання! Сповнена тужливих надій, твоя Ксенія Калергіс”. Ми знайшли це у вас в кишені.

Грабінський: Віддайте листа.

Боронь: То до кого ви їхали?

Грабінський: Ну, добре, я їхав до пані Калергіс! Що тут такого?

Боронь: Що тут такого? А ви самі не бачите в цьому “нічого такого”?

Грабінський: Не бачу. Абсолютно.

Боронь: Нічого такого в тому, що Ксенія Калергіс, перша красуня великосвітського товариства у Львові, яка таємниче і безслідно зникла два роки тому, раптом написала листа якомусь невідомому вчителю, про існування якого ніколи і не знала? Ви любите її?

Грабінський: Не ваша справа.

Боронь: Ну звичайно! Але любите на відстані, як люблять недосяжну ідеальну примару. Ви ж ніколи не говорили з нею, так? Ніколи не наближались до неї так, щоб вона взагалі могла вас помітити? Адже, ви боялись, боялись, що вона коли-небудь кине на вас оком, побачить всю вашу сіру знедоленість і негайно відвернеться з відразою. А тут раптом лист. Запрошення. “Відчинена хвіртка чекає”. Нічого такого?

Грабінський: Чимало є, Горацію, у світі, що неспроможна мудрість досягнути.

Боронь: О, звичайно! Інтелегентська неспроможність завжди знайде виправдання своїй тупості у гарних словах. Вам відомо, що за останні місяці у Львові зникли двоє поважних осіб — професор Стославський та інженер Шамота? Усі вони перед зникненням щось розповідали, про зустріч із таємничою красунею, ім'я якої не хотіли зраджувати. Пане Грабінський, давайте прямо. Не ходіть до неї. Не будьте третім зниклим.

Грабінський: Це моя приватна справа.

Боронь: Просто подумайте — сіра гімназійна мишка, кухонний поет, ідеальний ніхто раптом зустрінеться із зниклою красунею, із тою, яку ніхто не бачить, із... порожнім місцем, з ідеальним нічим. Ідеальний ніхто та ідеальне ніщо.

Грабінський: В мене туберкульоз. Я скоро помру. Лікарі дали мені рік-два максимум.

Боронь: То ви хочете пожити наостанок? Потішитися коханням першої красуні Львова? А вам не страшно? Запрошення від красуні, яку ви бачили лише у снах. Що може піти не так!

Грабінський: І що?

Боронь: Добре. Я вас не затримую.

Грабінський: Всього найкращого, пане.

Боронь: Одне прохання. Візьміть із собою цей електричний ліхтар.

Грабінський: Навіщо?

Боронь: У пані Калергіс дуже стара вілла. Там немає нормального освітлення.

Грабінський: Ну і що?

Боронь: А може... Може вам раптом захочеться краще роздивитися свою кохану.

Грабінський: Добре.

Грабінський бере ліхтар. Починає йти, тоді спиняється, роззирається у два боки коридору.

Грабінський: А... Куди мені йти?

Боронь: Якщо не знаєте, куди - то краще лишайтесь тут. В мене є хороший індійський чай...

Грабінський вагається, а тоді обирає бік і йде туди, виходить у тамбур.

Сцена 6

Грабінський знову сидить у купе експреса, За вікном миготять яскраві та ефектні вогні якогось великого міста. Навпроти Грабінський сидять Пан Годземба і Фатальна жінка.

Фатальна жінка: Як гарно! Вогні великого міста — це найпрекрасніше, що може бути!

Пан Годземба: Прекрасніше за твої діаманти?

Фатальна жінка: Звичайно! Діаманти — це теж чудово, але... Діаманти — це як синиця в руці, а ці вогні — це як...

Пан Годземба: Журавель у небі?

Фатальна жінка: Швидше, як діаманти у небі. Розумієш?

Пан Годземба: Не знаю... Маю таке відчуття, що ці всі вогні, цей колосальний розвиток земної цивілізації, яким ти зараз так захоплюєшся, занадто вже пришвидшений. Вже дуже скоро ми вступимо у стадію якогось великого виснаження.

Фатальна жінка: Ой, ти завжди про це говориш, коли згадуєш всі подарунки, які мені купуєш. Деколи мені здається, що ти скупий. Хоч, які там подарунки в принципі можуть бути в поїзді... Чай "Ліптон" і вафлі "Артек"...

Пан Годземба: *(продовжує ромову з Фатальною жінкою, але вже дивлячись на Грабінського)* Все дуже просто — це як вдих і видих. У макрокосмосі, як і в мікрокосмосі після періоду концентрації енергії неодмінно настає етап її повільного згасання до нуля.

Фатальна жінка: Як у тебе, коли ти сходиш з поїзда на перон?
Пан Годземба: Як же ж ти мені набридла... Все. Я спати. *(заплющує очі, починає хропіти).*
Грабінський: А де ми зараз є?
Фатальна жінка: Та все там же ж - на тій глухій колії.

Грабінський визирає у вікно - там темно, лише зірки сяють в небі.

Грабінський: А де ж вогні? Вогні великого міста?
Фатальна жінка: Ви про що? Ми цілий день простояли. Провідник сказав, що якась аварія. І що нас звідти може вивезти тільки якийсь супер-поїзд чи щось таке.
Грабінський: Супер-потяг.
Фатальна жінка: Так. Ви коли-небудь його бачили?
Грабінський: Що?
Фатальна жінка: Ну, цей супер-потяг. А хочете, покажу?
Грабінський: В якому сенсі, пані?
Фатальна жінка: В прямому.

Вона починає повільно розстібати гудзики сорочки, під якою випирають її голі груди.

Фатальна жінка: *(декламує)* Який над персами і косами моїми
Вирує шал у грудях псів нічних?
І як огнями плоті золотими
Приборкать зголоднілу зграю їх?
З якого пекла гук — мов клич до згуби,
Коли здригаються мої пошерхлі губи?
В який далекий рай мої високі груди
Спішать і пнуться, не дають заснути?

Чому ж я йду щодня до вас
У цей вечірній скорбний час,
Іду царицею й рабою
З піднесеною головою?
— Ти кого чекаєш вечорами,
Кличеш скорбними устами,
Ждеш?

(Еміль Верхарн, "Жінка в чорному", пер. М. Терещенка)

Грабінський якийсь час загіпнотизовано дивиться туди, під розстібнуту сорочку, за якою видніється щось невимовне, а потім підіймає погляд і зазирає їй у вічі — і знову перелякано сахається.

Фатальна жінка: Ну що? Побачили?

Грабінський шоковано задкує до дверей, непевними рухами відчиняє клямку і виходить у коридор.

В коридорі дуже світло — вікно заливають вогні великого міста, відблиски яких гуляють обличчям Грабінського. Він завмирає, зачаровано і замріяно дивиться на них. Аж ось повз нього коридором проходить якась загадкова жінка з обличчям прикритим вуаллю. Вона проминає Грабінського з боку вікна і його обличчя різко затінюється глибокою темрявою, як ніби під час затемнення Місяця. Грабінський зачаровано дивиться услід жінці. Вона помалу йде геть коридором.

Грабінський: Не може бути... Гей, пані!

Жінка йде немов нічого не чує. Грабінський кидається за нею. Наздоганяє її у тамбурі. Вона повертається до нього, мовчить. Грабінський стоїть, зачарований. Жінка помалу наближається до нього, аж поки не стає майже впритул. Руки Грабінського підіймаються і обіймають жінку за талію. Він помалу наближає своє обличчя до її.

Грабінський: Це ти, кохана? Я отримав твій лист....

Грабінський рвучко обіймає жінку, стискає її торс, плечі і зненацька розуміє, що це муляж, а за вуаллю приховується обличчя манекена. Він розлючено відкидає муляж і раптом знизу вибігає, Струг, маленький горбатий чоловік у формі залізничника — цей муляж тримався на ньому. Чоловічок біжить навтьоки вузькими коридорами і тамбурами, Грабінський за ним.

Він наздоганяє Струга в самому кінці поїзда. Важко дихає. Невпевнено заносить руку для удару. Опускає.

Струг: Так, розумію. Рука не підіймається. Я знаю, яке враження я справляю на людей. Горбатий, упосліджений залізничник. Лавро Струг, до ваших послуг.

Грабінський: Що вам треба від мене? Навіщо був цей абсурдний маскарад?

Струг: Я знав, що це спрацює.

Грабінський: Що ви хочете? Я вас не знаю!

Струг: Скажіть, що ви бачите перед собою?

Грабінський: Горбатого карлика.

Струг: Ну так. А ще — ви бачите тугу знедоленості. Розумієте? Зовсім поряд буває життя, мчать паротяги у широкий світ, до великих міст. А я, як глуха колія, доступ якої до світу перекритий пограничними пагорбами, прицвяхований до колод. Я в глухому куті знедоленості, загнаний у відсутність життя. Я — і ви теж. Безнадійна туга за життям — ось, що єднає нас.

Грабінський: Хто ви?

Струг: Я збираю таких людей, як ви. Вже є невеличка команда — потрібен тринадцятий.

Грабінський: Ви це хто — команда водного поло чи щось таке?

Струг: Ми — це ті, хто може досягнути Ультіма Туле. Перевершити буденність. Виконати вищі і прекрасніші завдання, аніж звична реальність.

Грабінський: Але чому я?

Струг: Бо на вас печать. Демона руху.

Грабінський: Що? Відчепіться від мене з вашими поїздами і демонами!

Грабінський вибігає в тамбур і відчиняє двері назовні. Зістрибує.

Сцена 7

Чудовий погожий день у горах. Гарненький новенький паротяг прибуває на невелику доглянуту станцію, що примостилася між двома високими скелями, порослими смереками.

З вагону сходить Грабінський, в руках у нього невелика валіза. Він роззирається. Помалу йде до станційної будівлі. Потяг видає паровий свист і їде далі, зникаючи в тіні скелі. Наступає повна тиша, підкреслена легкими подихами вітру, ледь чутним співом птахів та дзюрчанням коників. Грабінський сідає на лавку біля станції, виймає канапку, термос, починає снідати. Дивиться на великий годинник, що звисає з піддашшя станції, роззирається довкола з виглядом щасливої людини.

Поряд на лавку сідає невелика гарна пташка. Грабінський годує її крихтами канапки. Пташка щасливо цвірінькає.

Грабінський: Ех, як це виявляється прекрасно — просто годувати пташку і дивитися як вона радіє тобі. Чому я раніше цього не робив?

Пташка: Цвірінь-цвірінь!

Грабінський: Життя прекрасне. Хто це сказав? Хтось із древніх мудреців, мабуть. *(вимовляє, смакуючи) Жит-тя прек-расне! (Кидає птасі велику крихту)*

Пташка пробує ковтнути крихту, давиться, помирає і падає на землю біля лавки. Грабінський не помічає.

Грабінський: Ну от, полетіла, і не подякувала. Але де ж це вони? Невже їхній потяг запізниться?

До Грабінського неквапно підходить станційний черговий. Грабінський підхоплюється.

Грабінський: А коли буде поїзд? Вже минуло більше чверті години.

Черговий: Який поїзд? Ви приїхали останнім.

Грабінський: Як останнім?

Черговий: І взагалі, станція буде закриватися, прошу йти з перону.

Грабінський: Моя дружина з дітьми, мала приїхати наступним потягом!

Черговий: Прошу пана, не меліть дурниць. Мені вже набридло вам щоразу пояснювати — кожного дня ви приходите сюди і чекаєте свою родину, яка ніколи не приїжджає.

Грабінський: Що ви собі дозволяєте! Я недавно приїхав сюди потягом! Ви самі казали!

Черговий: Що я казав?

Раптом в будівлі станції відчиняється вікно - звідти висовується Агапіт.

Агапіт: Не вір йому! Вони завжди приїжджають! Щодня! Просто... символічно! *(заходиться дурним реготом)*. Зате і ніякі дорожні негаразди їм не загрожують! Ну, хіба, що символічні! Га-га-га!

Раптом загоряються станційні ліхтарі — а за ними вся станція спалахує яскравим електричним світлом. Будівля оживає — у вікнах миготять численні людські тіні, чути гучні радісні розмови, сміх, музику, дзенькіт бокалів.

Грабінський: Що це? Чому там музика? І хто ці люди?

Черговий: Це так... У нас на станції просто завівся привид і заїжджий парапсихолог порадив нам його вигнати.

Грабінський: Музикою?

Черговий: Ну так — щоночі ми влаштовуємо тут гулянки — і з кожною гулянкою привид слабшає і стає менш видимим. Думаю, ще дві-три пристойних забави на повну і він зникне повністю.

Агапіт: А ви спробуйте оргію — він зникне одразу як побачить ваші червоні прищаві залізничні дупи!

Черговий: Згинь, нечисть!

Агапіт зникає у вікні. Грабінський вглядується в тіні у вікнах.

Грабінський: Це вона! Моя дружина! Там у вікні!

Починає бігти до станції.

Черговий: Ей! Слухай — а ти не привид? А то нам тут таких не треба!

Грабінський підбігає до дверей станції, береться за дверну клямку, аж в один момент все світло зникає, шум припиняється. Тільки чути сюрчання коників і подуви вітру. Зате над горизонтом гігантським місяцем спалахує примарне лице. Грабінський повільно підіймає голову, дивиться — це дуже гарне, але хтивє і вульгарне жіноче обличчя.

Агапіт: (з вікна) Дивись! Це вона! Твоє таємне кохання, якого ти ніколи не досягнеш! Ніколи! Це ж її ти чекаєш тут кожного дня на закинутій станції! А твоя дружина тебе давно кинула!

Грабінський відчиняє станційні двері і заходить всередину. Там гримить грандіозна гулянка - за участі його супутників із купе. Побачивши Грабінського, всі завмирають.

Роецька: О, наш банальний гімназійний учитель! Просимо до нас!

Годземба: А ви так і не доїхали?...

Грабінський: Куди?

Годземба: Ну, туди...

Фатальна жінка: Не важливо! Давайте у наше коло!

Супутники з майже божевільними виразами облич хапають Грабінського і тягнуть кудись всередину.

Грабінський: Пустіть! Я ж так і не доїхав?

Агапіт: Куди? Куди ти не доїхав?

Поступово безумні супутники оточують Грабінського кількома колами, зчіпляються руками у подобу хороводу, починають повільно, а потім дедалі швидше кружляти довкола нього.

Все виглядає неначе божевільний ураган, у центрі якого перебуває Грабінський. Людський вихор рухається в різні боки, Грабінський пробує пробитися в сторону дверей, це доволі не легко.

Агапіт: Не спіши, Стефане! Вона чекає тебе — але символічно! Хахаха!

Фатальна жінка: Ти побачив мій супер-потяг? Хочеш, покажу ще раз?

Кондуктор: Тобі не потрібно нікуди їхати — Великий рух і так привезе цю станцію під саму хвіртку тієї самої вілли під липами!

Роецький: Їдь, не їдь — ти все-одно не виїдеш з глухої колії!

З вуст божевільних пасажирів здіймається пісня - "Dies irae" на мотив "Summertime sadness" Лани Дель Рей (або будь-що інше подібно абсурдне).

Безумці:
Dies irae, dies illa
Solvat seaculum in favilla...
Recordare, Jesu pei,
Quod sum causa Tuae viae:
ne me perdas illa die!

Грабінський вже силою проштовхується крізь хороводи. Його затягує туди дедалі більше, двері станції віддаляються. Грабінський бере ліхтар неначе зброю, спрямовує його в сторону виходу, вмикає — широкий світловий тунель простягається до дверей, очищаючи прохід від безумців, наляканих потужним електричним світлом. Грабінський біжить цим тунелем і вже перед самими дверима хтось вириває у нього ліхтар, розбиває, світло гасне, але Грабінський вже вилітає з дверей і прочиняє їх за собою.

* * *

Грабінський роззирається — перед ним погожа тиха ніч у горах, спокійно горять станційні ліхтарі. Він оглядається на станцію — в яскраво освітлених вікнах миготять тіні людей, доноситься неголосний гамір вечірки, сміх, розмови, дзвін бокалів, тиха музика.

До Грабінського підходить Черговий — вказує рукою на перон.

Черговий: Прошу, пане Грабінський.

Тим часом різко лунає свист паротяга, на станцію підїжджає поїзд, дуже подібний на той, що зображений на картині у кабінеті капітана Бороня. Грабінський озирвається на станцію, на гори і сідає у вагон.

Сцена 8

Дитяча спальня у старому довоєнному стилі — це можуть бути строгі ліжка, стіл з гнутими ніжками, шафа з книгами, шафа для одягу, кілька великих ляльок на стільцях і підвіконнях, тазик і великий горщик для вмивання. І великий годинник, на стіні, схожий на станційний. Поряд - картина поїзда (можливо, дитячий малюнок). У ліжках лежать доньки. Молодша Анна спить, старша Ванда, лежачи, слухає Грабінського, що сидить перед нею на стільці. Кімната буде поступово (або різко) перетворюватися на купе поїзда, так щоб під кінець сцени все вже відбувалося в купе.

Ванда: Казку. Розкажеш мені казку, тату? Як колись?

Грабінський: Так, лежи спокійно і слухай.

Ванда: Але розкажи якусь страшну!

Грабінський: А якщо Аня злякається?

Ванда: А вона вже спить — вона завжди швидко засинає.

Грабінський: Ну добре. Тоді слухай. Колись я жив у маленькому селі, на березі великої повноводної ріки. Це було старе село, люди жили там споконвіків. Коли я був малим, на острові посеред річки жив старий кожум'яка, а у нього був прийомний син, Зеновій, — сирота, якого він знайшов десь у лісі. Вони жили самі по собі, рідко хто до них заходив. Хата їхня стояла серед великих зарослів і спиралася на два величезних старих явори. Худобу не тримали, зате обробляли невеликий город. Аж якось Зеновій

знайшов у собі дар лікувати людей. Як це сталося, невідомо, кажуть, що якась гроза загнала його у ліс, і вранці він повернувся звідти вже з чудотворною лікарською силою. Мігвилікувати все, що завгодно, найсильнішу хворобу — йому достатньо було погладити рукою хворе місце і щось прошепотіти. Жила тоді також в селі стара знахарка Вівдя. Довгий час вона лікувала людей, але тепер всі почали ходити до Зеновія, який мігвилікувати все що завгодно. У Вівді була донька Роксана.

Ванда: А вона була гарна?

Грабінський: Неймовірно гарна. Струнка, повновида, з чорними бровами і льяним волоссям. Якось, після Івана Купали, прийшла Роксана до Зеновія і почала скаржитися на невідому хворобу, яка її вхопила. Зеновій, звісно ж, не відмовив Роксані і почав її лікувати — три дні пробував вигнати хворобу, аж поки Роксана не виздоровіла остаточно. І з того дня дівчина і залишилися у Зеновія, як його непошлюблена, але дружина. Кілька років вони жили і люди бачили їхню велику любов один до одного. Поступово, Роксана викорчувала зарослі біля хати, завела курей, свиней. Заставила Зеновія частіше ходити у село, і щонеділі до церкви. Зеновій престав бути відлюдником, ходив у чистій сорочці, пострижений. Але його чудотворний дар чомусь почав слабшати. І одного разу, Зеновій не змігвилікувати дитину, яку принесли до нього. Цілий день він сидів мовчки у дворі, аж поки сонце не зайшло.

Ванда: А що Роксана?

Грабінський: Слухай далі. А коли зайшло сонце, Зеновій встав і був він темний лицем і ніби постарілий на десять років. Зайшов він у хату і бачить...

Ванда: Що?!

Грабінський: А в хаті порожньо, Роксани немає, її речей немає, і тільки вікно, що виходило до обриву над річкою відчинене і хитається на вітрі... І на вікні плетений шнурок з речей Роксани звисає...

Ванда: А він що?

Грабінський: А він взяв той шнурок — і... повішався. З вікна над обривом.

Ванда: А Роксана?

Грабінський: А вона повернулася до своєї матері, старої Вівді. І люди знову ходили до неї лікуватися, бо не було вже Зеновія, який би їм допоміг. А Роксана вийшла заміж за заїжджого пана і поїхала геть.

Чути схиби — Анна прокинулася і гірко плаче з-під ковдри.

Анна: *(крізь плач)* Тату! Для чого ти знову розказав таку страшну історію!

Ванда: А як же ж їхнє кохання, тату?

Грабінський: А не було кохання.

Анна: *(крізь плач)* А що було?

Грабінський: Порожнеча.

Анна: Тату, а ти маму любив?

Грабінський: Так.

Ванда: А зараз не любиш?

Грабінський: Так, дівчатка, вам пора спати.

Анна: А тобі пора йти.

Грабінський: Куди це мені пора йти?

Анна: Туди, за річку.

Грабінський: Щось ви вже зі сну таке верзете. Давайте, лягайте і заплющуйте очі.

Анна: Просто скоро прийде мама.

Грабінський: Ну і що?

Анна: Ну вона буде знову сваритися, що ти розповідаєш нам страшні казки на ніч. А ще — у неї ж є новий чоловік.

Грабінський: Але ж у мене є ви!

Ванда: А хочеш, я розкажу тобі свою казку — на ніч?

Грабінський: Хочу, доню.

Ванда: Одного разу, в неділю, з самого ранку ти вдягнувся і кудись пішов, як і всі неділі до цього. А мама мені сказала — Вандо, ану-но вдягнися швиденько і біжи за татком, але, як доженеш, не підходь до нього, а просто йди слідом. І тут я все зрозуміла. Я наздогнала тебе за рогом і побігла назирці. Я була вже достатньо дорослою, щоб зрозуміти — ти йдеш або до коханки, або в кнайпу. Ну що ж, це було досить цікаво. Я йшла за тобою, йшла, аж поки ми не прийшли на вокзал. Ти сів на лавку на пероні і сидів там годину, дві, три, чотири. Ти сидів там до вечора, дивився на поїзди, на людей, щось записував. І до самого вечора я сиділа там теж, за колоною. І думала — краще б ти пішов до коханки, або у кнайпу. Краще б ти зрадив мамі з іншою жінкою, краще б напився і розтринькав наші гроші, ніж отако просидів цілий день просто так на вокзалі. Це було найболючіше. Ти просто втік від нас, від мами, від мене, від Анни і сидів, пересиджуючи свій вихідний день. А тепер йди тату. Скоро прийде мама і наш новий тато. Тікай!

Анна: Тікай, тату! Я люблю тебе!

Ванда: Тікай тату, ти все-одно вже десь далеко.

Анна, Ванда: Тіка-а-а-ай!

Голос дівчат зливається з вищанням пригальмованих вагонних колес. Двері купе

відчиняються, зазирає провідник.

Провідник: Ваша станція, пане.

Грабінський озираться, в купе темно і порожньо, гуляє вітер з незачиненого вікна. Він виходить, зачиняє за собою двері.

Сцена 9

Вілла “Під липами”. Напівтемрява. У двері заходить Грабінський. Годинник б'є дванадцять.

Ксенія — легкий примарний силует у дверному отворі, Ксенія ваблива пристрасна жінка, Ксенія манить рукою, Ксенія сидить на дивані у темній ніші.

На стіні — великий грецький щит із зображенням Медузи.

Грабінський йде за Ксенією, Грабінський сидить, уткнувшись лицем в її коліна, Грабінський обіймає її і цілує.

Грабінський: Ми дивилися одне одному у вічі без перерви, спрагли взаємного споглядання. Досі не прозвучало між нами жодного слова. Аж ось нахилилась вона наді мною, на шиї теплі, м'які руки, а на устах солодкий, затяжний поцілунок. Кров ударила мені в голову тисячею молоточків, світ заколихався п'яним виром.

Грабінський: О, яка ти прекрасна! Де ж твої коси? Хочу їх пестити, як першого разу, — пам'ятаєш? Розкинути покривалом на твоїх плечах і цілувати, цілувати, без кінця. Адже ти не забороняла мені першого вечора? Скинь цю хустку. Не можна зараз? Чому? Чого мовчиш? Чи пам'ятаєш, що досі не промовила до мене ані слова? Скажи мені хоч кілька слів! Хочу почути твій голос — він має бути ніжний і дзвінкий, як звук шляхетної криці.

Грабінський: Я їжджу до Ксенії Калєргіс вже кілька місяців, взаємини наші й досі окутані таємницею від світу. Ніхто й не здогадується, що я — коханець найвродливішої жінки міста. Але я й досі не чув її голосу. Зайшовши до вілли, не завжди застаю її. Інколи мушу чекати довший час, поки вийде, і то так тихо, що ніколи не помічаю — коли і звідки з'явилася. Зазвичай з'являється несподівано за мою спиною і зненацька цілує мене в шию. Це розкішно, солодко — але страшно.

Грабінський: Не терплю її дивної білої хустки! Якби хоч покривала нею лише

волосся і потилицю — але вона ховає не раз ще й чоло, ховає заздрісно від мене частину обличчя, ба навіть уста, очі... Коли хочу відхилити цей молочний черничий каптур, сердиться і втікає у глиб кімнати. Що за впертість!

Грабінський: Дивацтва Ксенії починають переходити межі. Останні рази приймає мене тільки в напівосвітленій кімнаті, часом досить темній, і примушує чекати на себе годинами. Коли нарешті вигулькне звідкись із темного кута спальні, то настільки оповита тими огидними запиналами, що інколи скидається на привид. Зате жага її помітно зростає. Бувають моменти, коли не можу наздогнати її в тому екстазі і почуваюся щоразу одурманеним, виснаженим і порожнім. Не відчуваю більше пружного опору її тіла.

Грабінський: О, яка ти прекрасна! Де ж твої коси? Хочу їх пестити, як першого разу, — пам'ятаєш? Розкинути покривалом на твоїх плечах і цілувати, цілувати, без кінця. Адже ти не забороняла мені першого вечора? Скажи мені хоч кілька слів! Хочу почути твій голос — він має бути ніжний і дзвінкий, як звук шляхетної криці.

Грабінський і Ксенія кохаються в напівприсмерку. Грабінський кричить.

Грабінський заходить у двері вілли.

Грабінський: Добрий вечір, Ксеніє! Чому ти не засвітиш? У цій темряві можна голову зламати!

Шукає сірники.

Грабінський: А де мій ліхтар? Куди ж я його подів...

Знаходить сірники, чиркає ними нервово.

Ксенія: *(тихий шепіт)* Не треба світла. Ходи до мене, Стефане, я тут!

Грабінський: Голос! Твій голос!

Грабінський: Витягнувши перед собою руки, хотів обійняти її і натрапив на оголені стегна. Затремтів усім тілом. Вона була шалена... І даремно шукав її уст, даремно хотів її обійняти. Тремтячими руками почав водити по подушці, нишпорити вздовж її тіла. Заплутався лише в якихось хустках, покривалах... Мовби вся вона складалася із самого вогнища своєї плоті, ховаючи від мене все, крім нього... Нарешті терпець увірвався. Я запрагнув її уст нестримно й безповоротно. Чому мені забороняли це? Чи вже не мав і на них права?

Грабінський шукає сірники, нервово чиркає. Вони запалюються, але відразу гаснуть.

Ксенія: *(шелоче)* Любий! Ходи до мене, любий!

Грабінський: Світло! Я мушу побачити своє кохання, Ксеніє.

Сірники ламаються, розсипаються. Раптом чути далекий свист поїзда. Він швидко наближається. В зашторені вікна вдаряють далекі промені прожекторів.

Ксенія: Любий! Я не можу без тебе! Йди до мене!

Вона хапає Грабінського, він виривається, підбігає до вікна. Чути, як поїзд шалено проїжджає повз віллу, Грабінський зриває важкі порт'єри, ламаючи нігті, відчиняє старі замки на вікнах, розчахує їх настіж, повертається до Ксенії — кімнату заливає яскраве електричне світло прожекторів і різкий машинний шум проїжджаючого поїзда.

На ліжку під вікном лежить жіночий тулуб, без грудей, рук, без ніг, без голови, без нічого. Грабінський кричить.

Грабінський: ...безсоромно розпластаний, оголений по лінію живота, без грудей, без плечей, без голови... Велике ніщо, чорна діра, в якій втопився мій батько, мої сестри, мої доньки, моя дружина, мої вірші, мої мрії, мої слова, мій голос, я сам. Чому, за що, для чого? Батьку, чому ти покинув мене? Хто згадає мене, хто візьме мене за руку, хто скаже мені моє ім'я, хто заплаче за мною? Немає мене, не було, і не буде. Тіло моє - пил, діяння мої — пил. Життя моє — пил.

Кімнату раптом освітлює потужне світло багатьох ліхтарів. У кімнату забігають капітан Боронь і залізничні поліцейські.

Боронь: Справу закрито. Вітаю усіх. Місце дії — порожнє місце. Жертва — ніхто. Убивця — ніщо. Премії нам не дадуть. Іменем імперської залізниці, ви арештовані, пане Грабінський. Йдіть додому. І знайдіть нормальну роботу.

Грабінський раптом відштовхує поліцейського і вистрибує через вікно услід поїзду. Поліцейські кидаються за ним, гучно і рясно стріляють з вікна, але марно.

Грабінський встигає застрибнути у останній вагон.

Боронь: Дурню, ти думаєш, що можеш втекти. Це глуха колія, пане Грабінський. А, до чорта. Ксенія, де ти, кохана?

Боронь сідає на ліжко. Вмикається світло. Заходить Ксенія, дуже мила, гарна і домашня, у шовковому халаті. Вона несе на таці чай. Подає Бороню, сідає коло нього, ніжно гладить по голові.

Боронь: Скажи щось, Ксеніє.

Ксенія: Я хочу в театр. Ми так давно не були в театрі... Мені сумно самій. А ще, ти обіцяв купити мені собачку.

Боронь: Так, так. А яку собачку ти хочеш? Ану покажи мені!

Ксенія стає перед Боронем на коліна, висолоплює язичок, притискає лікті до боків і, помахуючи долонями, зображає собачку.

Ксенія: Гав-гав!

Сміються.

Боронь: Скажи, люба, навіщо тобі був цей Грабінський? Цей нікчемний ніхто, жалюгідний невдаха... З усіх своїх куцих сил намагався доїхати до тебе і не міг, як той жук в склянній банці, тицявся своїми лапками, тицявся, і не міг. Якби я не скерував його... Ксеніє, відпусти мене, прошу, я більше не маю сил...

Ксенія: А навіщо ти сказав йому освітити мене ліхтарем?

Боронь: Бо я більше не можу... Відпусти мене, благаю...

Боронь з'їжджає з ліжка донизу, теж стає на коліна. Ксенія обіймає його... Боронь пручається, але не може вивільнитися.

З газет:

“12 листопада 1936 року.

Таємнича катастрофа.

На залізничній лінії Залісна-Гронь трапився вчора у ніч з чотирнадцятого на п'ятнадцяте листопада таємничий випадок, який досі до пуття не змогли пояснити.

Йдеться про долю, яка спіткала між другою і третьою годинами ночі пасажирський поїзд №20. Власне кажучи, катастрофі передували дивні явища. Пасажири начебто передчуваючи якусь загрозу, масово висідали на станціях і зупинках перед місцем фатального випадку, хоча мета їхньої подорожі лежала значно далі. ...”

Дія 3

Сцена 10

Закинута станція при глухій колії. Ніч.

На пероні стоїть темна фігура — це Грабінський. Підходить Вавера, світить ліхтарем на нього.

Вавера: Хто тут?

Грабінський: Ніхто.

Вавера: А, давненько я тебе чекаю.

Вавера неспішно вмикає ліхтарі на пероні, обстукує рельси, перевіряє чи рухається стрілка.

Грабінський: Де я?

Вавера: Це глуха колія, пане.

Грабінський: Смішно, але я почуваюся як удома.

Вавера: А що тут смішного?

Грабінський: Бо я все життя втікав звідси.

Вавера: І правильно. Тільки так сюди і можна потрапити.

Грабінський: На похоронах батька я навмисне не плакав — щоб не опинитися тут. З похорон сестри я втік.

Вавера: Зато тепер можеш поплакати вволю, пане.

Грабінський: Я одружився на жінці, яку я не любив і яка не любила мене. Щоб не потрапити сюди. На вихідних я йшов з дому на вокзал. Щоб не бачити понуре обличчя дружини, щоб не чути як доньки сміються з мене. Що не відчути себе тут. Я йшов на вокзал — уявляєте? Сидів там на лавках на пероні, дивився на людей, на вагони. Думав про всяке дурне.

Вавера: Пішов би краще в кнайпу, випив пивка.

Грабінський: Там, на вокзалі я і почав писати свої оповідання.

Вавера: Та, знаю. Читав. Непогано, але трохи надумано — ці всі монстри, привиди, фантоми. Так не буває.

Грабінський: Так тому і придумав — щоб було. Щоб було — від чого тікати.

Вавера: Озирнися. Прислухайся. Тут щось є. Щось, що існує собі окремо.

Грабінський: І що це?

Вавера: Це... Таємниця. ... Чуєш, пане — як рейки шепочуть?

Грабінський: То вони на вечір холоднішають і стискаються.

Вавера: Вони говорять. Говорять між собою після спекотного дня. Думаєш, вони просто привиди, порожні фантоми, вони не живуть, як звірі, чи дерева, чи як ми з тобою? Живуть, тільки зовсім іншим, своїм власним життям... Усе це живе — колія, станція, яр. Воно не придумане. Воно живе і згадує... Згадує і чекає...

Грабінський: На що чекає?

Вавера: Це таємниця, пане.

Грабінський: А хто її знає?

Вавера: Хто як не ти.

Грабінський: Я ніхто.

Вавера: Що ж ти тут робиш?

Грабінський: Я сплю.

Вавера: Про що твій сон?

Грабінський: Про чекання.

Вавера: Що ти чекаєш?

Грабінський: Це... Таємниця...

Вавера: А ця станція, ця колія? Привиди і фантоми?

Грабінський: Ні. Вони живі. Просто чекають.

Вавера: А на кого вони чекають?

Грабінський: На таємницю.

Раптом станція починає оживати. Сам собою заводиться годинник на піддашші, відчиняються двері, вмикається люстра всередині станції і гучномовець на пероні — і таке інше.

А тоді здалеку з п'ятьми чується ритмічне торокання поїзда і свист його труби, дедалі голосніше. Оживає сигналізатор і починає стукати молоточками.

Вавера виструнчується і підіймає догори світловий сигнал. Колія дуднить, рейки таракотять, паротяг мчить, наближаючись. Нарешті пара великих прожекторів заливає весь перон. Лунає скрегіт — потяг-фантом зупиняється на закинутій станції.

Вавера: Нам пора.

З газет:

“...На запитання станційного начальства люди давали незрозумілі пояснення, начебто не бажали виказувати мотиви своєї дивної поведінки. Характерним є той факт, що в Дорогочині поїзд облишили навіть кілька кондукторів, які виконували при ньому службові обов'язки. Вони воліли наразитися на суворе покарання і втратити посаду, ніж їхати далі. Лише троє людей з усього персоналу zostалися на варті. З Дорогочина поїзд виїхав ледь не порожній. ...”

Сцена 11

Порожній вагон, коридором гуляє вітер, ляскаючи відкритими шибамі. Але в одному купе сидить повно людей.

Кондуктор: Пане Вавера, пане Грабінський. Ми вас чекали.

Струг: Отже, нас уже тринадцятеро. Це жменька, але для нас досить.

Поїзд уже належить нам. Тут панує незрима атмосфера глухої колії — та її сила. Якщо хтось передумав — двері відчинені.

Кондуктор: Мить настала.

Струг готує речі для якогось дивного ритуалу — запалюються свічки, миготять дзеркала, лунає тиха неземна музика, звучать дивні слова (можливо вірш Еміля Верхарна:

*На вулицях дзвенять фургони і вози,
Скрегочуть їх охриплі голоси;
Залізними гаками тягнуть плити
В огненні пащєки печей глибоких;
А нагорі — карети й кеби,
І поїзди на рейках довгих і струнких,
Що в даль летять, зникають у крайнебі
З вокзалів невгомонних, гомінких.
Промчавши крізь тунелі й через гори,
Ось поїзди у дальні йдуть простори,*

*І знову, наче блискавка, летять-гудуть
До міста, в дальшу путь.
Такий у місті день. А в млі нічній,
Як застилає все пільма собою,
Велике місто, ставши над рікою,
Огнями виграє своїх нічних надій;
І пристрасні бажання, розкіш, чари
Підносять до небес міські огні,
Угору, в далечінь, за хмари,
А залізничні рейки, мов вві сні,
Зникають в даліні)*

Усі: А залізничні рейки, мов вві сні, Зникають в даліні.

Фатальна жінка: Давайте, пане Грабінський. Ваше слово!

Грабінський: ...Бічне занедбане відгалуження рейок, самотній відросток колії, без виїзду, без виходу. Ніби всохла гіла зеленого дерева, наче цурпалок скаліченої руки...

Фатальна жінка: В минулого мого чоловіка була така рука, коли його витягли з-під поїзда...

Грабінський: Бур'ян росте крізь іржаві рейки, буйні польові трави, лобода і осот. Неподалік, на лініях вирує рух паротягів, пульсує життя, б'ються залізничні артерії. Тут — вічна тиша.

Агапіт Ключка: Я чую її! Я чую цю тишу!

Грабінський: Часом заблукає в дорозі маневровий паротгя, деколи неохоче вкотиться вагон із вибитими шибамі, коли-не-коли в'їде на перепочинок понищена машина і стане тут, німа, на місяці і роки.

Полум'я свічок зростає, миготіння шириться, музика голоснішає.

Грабінський: Над рудавою стрічкою рейок схиляє вивихнуті плечі зіпсутий семафор і благословляє сумовиті руїни...

Струг: ...Зовсім поряд мчать потяги, женуть у широкий гарний світ паротяги — тут глухий кордон трав'янистого узгір'я. Туга без надії на втілення породжує зневагу і насичується, аж поки переросте силою своїх прагнень щасливу реальність привілею... Тут зароджуються притаєнні сили, скупчується невітлена міць, яка рано чи пізно...

Грабінський: ...перевершить буденність і сягне поза нею...

Струг: Ультіма Туле.

Усі: Ультіма Туле.

Вибух, розлам, зіткнення, буря, вихор.

Усі лежать на підлозі потрощеного вагону.

Сцена 12

Раптом Грабінський помалу підводиться, дістається до вікна, визирає — там сліпуче біле світло.

Грабінський озиряється на товаришів. Сяйво заповнює все.

З газет:

“Близько п’ятої ранку з будки обхідника Золи, розташованої за п’ять кілометрів від Дорогочина, надійшов перший тривожний сигнал. Начальник станції сів на дрезину і за півгодини стояв на місці подій, де його вже зустріла слідча комісія з Ракви.

Дивна картина постала перед очима присутніх. У чистому полі, за кількасот метрів від будки обхідника стояв на рейках розірваний поїзд: два останні вагони анітрохи не постраждали, локомотива не було. На колії, на платформах, на сідцях — жодних слідів крові. Усередині вагонів теж порожньо і глухо, в жодному купе не знайшли тіл.”

З Вікіпедії:

“У 1931 році Грабінський на короткий час переїжджає до Львова, а тоді через загострення хвороби оселяється в санаторії для легеневих хворих, у курортному селищі Брюховичі. Там, 12 листопада 1936 року, письменник помер у злиднях, на руках у матері. Мало хто із знайомих його відвідував. Поховали Грабінського на Янівському цвинтарі у Львові.”

Кінець